

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.8:796(477):355.48(470+571)

СПОРТИВНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ: ЗМІСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

К. С. Бондар, М. І. Прихненко

Анотація. У дослідженні проаналізовано трансформацію спортивної дипломатії України в умовах повномасштабного російського вторгнення, розкрито зміст та визначено перспективи розвитку як інструменту зовнішньої політики держави. Розглянуто теоретичні засади спортивної дипломатії як механізму публічної дипломатії та м'якої сили, проаналізовано конкретні форми її реалізації через міжнародні спортивні платформи, благодійні ініціативи та низову спортивну взаємодію. Методологічною основою роботи є системний підхід, принцип наукової об'єктивності, структурно-функціональний метод аналізу міжнародних відносин та компаративний підхід до вивчення інструментів публічної дипломатії. Специфіка теми передбачає застосування міждисциплінарного підходу, що поєднує теорію міжнародних відносин, дослідження публічної дипломатії та аналіз спортивної політики. Визначено ключові виклики та можливості для розвитку спортивної дипломатії України у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Ключові слова: спортивна дипломатія, публічна дипломатія, м'яка сила, міжнародний спорт, GAME4UKRAINE.

Вступ. Повномасштабне російське вторгнення в Україну, розпочате двадцять четвертого лютого дві тисячі двадцять другого року, стало переломним моментом не лише для безпекової архітектури Європи, але й для переосмислення ролі різних інструментів зовнішньої політики та публічної дипломатії. У контексті гібридної війни, що поєднує військові дії з інформаційним протистоянням та боротьбою за міжнародну підтримку, спортивна дипломатія набула особливого значення як механізм комунікації з міжнародною спільнотою, мобілізації солідарності та формування позитивного іміджу держави, що захищає свій суверенітет. Трансформація спортивної сфери з простору мирної конкуренції у поле геополітичного протистояння вимагає детального наукового аналізу тих форм, методів та стратегій, які Україна застосовує для досягнення своїх зовнішньополітичних цілей через спортивні канали. Актуальність дослідження спортивної дипломатії в умовах війни зумовлена необхідністю систематизації досвіду, який Україна накопичує у цій сфері, та визначення перспективних напрямів використання спортивного потенціалу для зміцнення міжнародних позицій держави як в умовах активної фази збройного конфлікту, так і в процесі майбутньої постконфліктної відбудови [1].

Основна частина. Теоретичне осмислення спорту як інструменту зовнішньої політики базується на розумінні його багатофункціональної природи, що поєднує елементи культурного обміну, символічної комунікації та стратегічного впливу на міжнародні відносини. Дослідники підкреслюють, що спортивна дипломатія функціонує на перетині м'якої сили та публічної дипломатії, дозволяючи державам трансливати свої цінності, досягнення та прагнення через універсальну мову спортивних змагань, яка виходить за межі культурних та мовних бар'єрів. Особливість спорту як дипломатичного інструменту полягає в його здатності створювати емоційні зв'язки з аудиторією, формувати позитивні асоціації з країною та її представниками, а також слугувати платформою для неформальної комунікації між представниками різних держав у ситуаціях, коли традиційні дипломатичні канали можуть бути обмеженими або неефективними. Концептуалізація спортивної дипломатії передбачає розмежування між офіційною дипломатією, що реалізується через участь державних інституцій у міжнародних спортивних подіях, та низовою спортивною дипломатією, яка передбачає залучення громадських організацій, спортивних клубів та локальних спільнот до міжнародної взаємодії через спортивні активності [2].

Важливим етапом у розвитку спортивної дипломатії України стало її інституційне закріплення як пріоритетного напрямку державної політики. У березні 2021 року Міністерство закордонних справ України вперше в історії держави розробило та затвердило Стратегію публічної дипломатії на 2021–2025 рр. Як зазначив тодішній міністр закордонних справ Дмитро Кулеба, стратегія публічної дипломатії вперше в історії ухвалена в державі і вперше в єдиному доку-

менті систематизовано – що, кому, коли і як Україна говорить про себе у світі, включаючи ключові меседжі, аудиторії, формати та канали комунікацій. Стратегія визначила сім ключових напрямів публічної дипломатії, серед яких спортивна дипломатія посідає окреме важливе місце поряд з культурною, експертною, економічною, кулінарною, цифровою та науково-освітньою дипломатією. Залучення спортивного напрямку до загальнонаціональної стратегії публічної дипломатії засвідчує визнання на державному рівні потенціалу спорту як ефективного інструменту для зміцнення міжнародних позицій України, просування національних інтересів та формування позитивного іміджу держави у світі.

Динамічний розвиток спортивної дипломатії та необхідність адаптації до нових викликів, спричинених повномасштабною війною, зумовили потребу в актуалізації стратегічних підходів. П'ятнадцятого травня дві тисячі двадцять п'ятого року Національний олімпійський комітет України долучився до оновлення Стратегії публічної дипломатії на 2026–2029 рр. У цей день відбулася установча стратегічна сесія сектору спортивної дипломатії, організована Міністерством закордонних справ України, у якій взяв участь президент Національного олімпійського комітету України Вадим Гутцайт. Цей діалог став частиною ширшого процесу консультацій, який МЗС проводить у різних секторах задля створення сучасної та дієвої стратегії публічної дипломатії. НОК України повністю підтримав ініціативу МЗС щодо актуалізації стратегії, визнаючи, що сьогодні як ніколи важливо діяти разом, щоб голос України на міжнародній арені був гучним та переконливим. Учасники сесії розглянули потенціал спорту як ефективного інструмента публічної дипломатії, засобу просування національного наративу на міжнародному рівні, налагодження глобальних партнерств та протидії інформаційним впливам держави-агресора. Під час виступу Вадим Гутцайт акцентував увагу на ключовому виклику, який стоїть перед Україною, а саме на недопущенні спортсменів з Росії та Білорусі до участі в міжнародних змаганнях. Він нагадав, що з початку повномасштабного вторгнення НОК України у співпраці з Міністерством молоді та спорту, спортивними федераціями та українськими дипломатами веде системну роботу щодо ізоляції держав-агресорів на міжнародній спортивній арені, надіслав понад триста звернень до МОК, міжнародних та європейських федерацій із вимогою недопущення спортсменів із РФ та Білорусі, та підкреслив, що спільна робота продовжуватиметься, щоб агресор не був представлений у міжнародному спортивному русі, доки триває війна в Україні [3].

Важливим етапом консолідації зусиль спортивної спільноти став міжнародний форум «Сила спортивної дипломатії» який відбувся 3 грудня 2024 року у Києві. Захід, організований Міністерством молоді та спорту України у просторі UNIT.City, зібрав провідних дипломатів, спортсменів, урядовців, громадських діячів та міжнародних партнерів для обговорення ролі спорту у привертанні уваги міжнародної спільноти до війни в Україні та зміцненні міжнародної підтримки. Ключовою темою заходу стала спортивна дипломатія як важлива складова публічної дипломатії, а основним предметом обговорення визначено шляхи можливої ізоляції Росії від світового спорту. Відкриваючи захід, керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак наголосив на важливості спортивної дипломатії, а також зазначив, що завдяки злагоженій роботі українських дипломатів та партнерів вдалося забезпечити повне відсторонення Росії від Олімпійських ігор, і вперше з 1984 року російські офіційні структури відсторонені від Олімпіади, що є важливою перемогою для України і для відновлення цінностей в міжнародному спорті. Міністр молоді та спорту Матвій Бідний навів приклад успішного кейсу, реалізованого відомством разом з Офісом Президента і НОК на Олімпійських іграх у Парижі, зокрема проєкт Volia Space. Заступниця Міністра закордонних справ України Олена Ковальська підкреслила, що питання комунікації через спорт для України є надважливим, оскільки спорт є вагомим майданчиком міжнародної дипломатії, а українські міжнародні амбасадори, якими є спортсмени, дозволяють говорити так, щоб почув увесь світ. В обговоренні питання відсторонення країн-агресорів взяли участь видатні спортсмени сучасності, зокрема олімпійський чемпіон з хокею Домінік Гашек, який всебічно підтримував українських спортсменів і засудив російську агресію. Проведення такого масштабного форуму засвідчило пріоритетність спортивної дипломатії в системі зовнішньополітичних інструментів України та стало

важливою платформою для формування спільної політики держави у цій сфері, координації зусиль різних відомств та консолідації міжнародної підтримки [2].

У контексті російсько-українського збройного конфлікту спортивна дипломатія України набула нових вимірів та функцій, що відрізняють її від традиційного використання спорту у зовнішній політиці. Першочерговим завданням стало використання спортивних платформ для інформування світової спільноти про реальну ситуацію в Україні, спростування російської пропаганди та демонстрації незламності українського народу перед лицем агресії. Українські спортсмени, які продовжують виступати на міжнародній арені попри воєнні обставини, стали живими свідченнями стійкості нації та її прагнення до нормального життя навіть в екстремальних умовах. Кожна медаль, здобута українським атлетом на міжнародних змаганнях під час війни, перетворюється на символічну перемогу над агресором та на нагадування світові про триваючу боротьбу за незалежність [1].

Показовим прикладом трансформації спортивних досягнень у дипломатичний ресурс стала участь України в Літніх Олімпійських іграх 2024 року в Парижі. Ці змагання стали першими літніми Олімпійськими іграми для України після початку повномасштабного російського вторгнення і відбулися у дуже складних умовах, коли країна продовжувала активну оборону від агресора. Незважаючи на те, що на Ігри у Парижі поїхала найменша за всю історію участі України в Олімпіадах делегація, а саме 140 атлетів, представників 23 видів спорту, українські спортсмени показали високі результати. Україна здобула дванадцять медалей, серед яких 3 золоті, 5 срібних та 4 бронзові, що стало найкращим результатом за дванадцять років і дозволило команді посісти двадцять друге місце в медальному заліку. Золото для України вибороли: фехтувальниці Ольга Харлан, Олена Кравецька, Аліна Комащук та Юлія Бакастова у командній шаблі, легкоатлетка Ярослава Магучіх у стрибках у висоту та боксер Олександр Хижняк у категорії до вісімдесяти кілограмів. Срібні нагороди отримали: стрілець Сергій Куліш, гімнаст Ілля Ковтун на паралельних брусах, борець греко-римського стилю Парвіз Насібов, веслувальниці Людмила Лузан та Анастасія Рибачок, а також борчиня вільного стилю Ірина Коляденко. Бронзові медалі здобули: фехтувальниця Ольга Харлан в індивідуальній шаблі, легкоатлетка Ірина Геращенко у стрибках у висоту, легкоатлет Михайло Кохан у метанні молота та борець греко-римського стилю Жан Беленюк. Кожна з цих медалей мала значення більш вагомe, аніж просто спортивне досягнення, адже свідчила про незламність української нації та її здатність досягати значних результатів навіть в умовах екзистенційної загрози [3].

Унікальним проявом спортивної дипломатії під час Олімпійських ігор у Парижі став український дім Volia Space, який став найбільшим проєктом спортивної дипломатії за всю історію участі України в Олімпійських іграх. Організований Міністерством молоді та спорту України спільно з Офісом Президента України та Національним олімпійським комітетом України, Volia Space був відкритий 27 липня 2024 року в паризькому парку Ля Віллетт поряд з національними домами понад п'ятнадцяти інших країн світу. Упродовж 15 днів проведення Олімпійських ігор український дім функціонував як культурний та медійний осередок України, який відвідали понад 15 000 гостей. Серед відвідувачів були урядовці, дипломати, президенти міжнародних спортивних федерацій, впливові діячі культури та понад шістсот акредитованих журналістів з усього світу. Volia Space відвідали міністерка спорту Франції Амелі Удеа-Кастера, міністр-делегат із питань Європи Франції Жан-Ноель Барро, президент Всесвітньої федерації легкої атлетики Себастьян Коу та президент Міжнародної федерації хокею Люк Тардіф. Заступниця керівника Офісу Президента України Олена Ковальська на відкритті Volia Space зазначила, що для України Олімпіада є насамперед великим екраном для світу, через який країна нагадує, що Україна існує, бореться і здатна перемагати, а сам факт того, що Україна представлена на Олімпіаді під час повномасштабної війни, є великою демонстрацією сили волі. Щодня у Volia Space відбувалися різноманітні культурно-просвітницькі заходи, концерти за участі відомих артистів, зустрічі з українськими знаменитостями, сеанси українського документального кіно та виставки експозицій, а головною метою всіх заходів

було занурення гостей Парижу у реалії українського життя під час повномасштабного вторгнення Росії та демонстрація незламності українського духу [2].

Конкретним втіленням спортивної дипломатії України стала ініціатива GAME4UKRAINE, яка є частиною загальнонаціональної платформи збору коштів UNITED24. Цей проєкт демонструє інноваційний підхід до поєднання спортивної активності з гуманітарною місією і передбачає залучення відомих міжнародних спортсменів до організації благодійних матчів, виставкових ігор та тренувальних сесій, прибуток від яких спрямовується на підтримку України. Через участь всесвітньо відомих атлетів із різних видів спорту проєкт забезпечує глобальну видимість українського питання, перетворюючи кожен спортивний подію на медійну платформу для розповіді про ситуацію в Україні та потреби її населення. Особливістю цієї ініціативи є її здатність об'єднувати різні аудиторії через спільну любов до спорту, створюючи емоційний зв'язок між учасниками заходів та українською справою. Використання спортивних знаменитостей як послів України дозволяє досягати тих сегментів міжнародної аудиторії, які можуть бути менш чутливими до традиційних форм політичної комунікації, але відгукуються на заклики від своїх спортивних кумирів [2].

Водночас виникають нові можливості для розвитку спортивної дипломатії, які Україна може використати для зміцнення своїх позицій на міжнародній арені. Зростання солідарності міжнародної спільноти з Україною створює сприятливе середовище для ініціювання спільних спортивних проєктів, залучення міжнародної підтримки для відбудови спортивної інфраструктури та розширення участі в міжнародних спортивних програмах обміну та співробітництва. Досвід організації спортивного життя в екстремальних умовах, адаптації до обмежень та пошуку креативних рішень може стати основою для формування унікальної експертизи України у сфері спорту в конфліктних зонах, яку можна буде пропонувати іншим країнам через програми міжнародної технічної допомоги. Посилення інтеграції України в європейський спортивний простір через участь у спільних чемпіонатах, лігах та федераціях сприяє зміцненню загальноєвропейської ідентичності української держави та створює додаткові канали для просування євроінтеграційних прагнень через спортивні зв'язки [1].

Висновки. Отже, спортивна дипломатія України під час повномасштабного російського вторгнення трансформувалася з периферійного інструменту зовнішньої політики у важливий механізм міжнародної підтримки, формування позитивного іміджу держави та демонстрації стійкості нації у важкому протистоянні зі збройною агресією. Багатовимірний характер спортивної дипломатії, що охоплює як офіційні міждержавні взаємодії через спортивні канали, так і низові ініціативи, орієнтовані на прямі контакти між людьми, забезпечує комплексний вплив на різні сегменти міжнародної аудиторії та створює синергетичний ефект у просуванні українських інтересів.

Інституційне закріплення спортивної дипломатії як одного з семи ключових напрямів Стратегії публічної дипломатії України, проведення масштабних міжнародних форумів та залучення провідних політичних діячів до формування політики у цій сфері засвідчують визнання спорту як повноцінного інструменту зовнішньої політики держави. Конкретні приклади реалізації спортивної дипломатії, зокрема участь в Олімпійських іграх у Парижі з досягненням найкращого за 12 років результату, створення українського дому Volia Space як найбільшого проєкту спортивної дипломатії в історії України, організація міжнародного форуму «Сила спортивної дипломатії» та реалізація благодійної ініціативи GAME4UKRAINE, демонструють практичне втілення стратегічних підходів та їх ефективність у досягненні зовнішньополітичних цілей. Успішна реалізація потенціалу спортивної дипломатії вимагає стратегічного планування, ефективної координації між відповідальними інституціями, достатнього ресурсного забезпечення та постійної адаптації до змінюваних умов як на фронті збройного протистояння, так і на міжнародній арені, де Україна веде боротьбу за підтримку та визнання своєї справедливої боротьби.

Abstract. The study analyses the transformation of Ukraine's sports diplomacy in the context of a full-scale Russian invasion, reveals its content and determines its prospects for development as an instrument of state foreign policy. The theoretical foundations of sports diplomacy as a mechanism of public diplomacy and soft power are considered, and

specific forms of its implementation through international sports platforms, charitable initiatives, and grassroots sports interaction are analysed. The methodological basis of the work is a systematic approach, the principle of scientific objectivity, a structural-functional method of analysing international relations, and a comparative approach to studying the instruments of public diplomacy. The specificity of the topic under study requires an interdisciplinary approach that combines international relations theory, public diplomacy research, and sports policy analysis. Key challenges and opportunities for the development of Ukraine's sports diplomacy in the short and long term are identified.

Keywords: sports diplomacy, public diplomacy, soft power, international sport, GAME4UKRAINE.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Grassroots Sport Diplomacy. *ISCA channel. YouTube*. URL: <http://surl.li/tpxkk> (дата звернення: 02.10.2025).
2. GAME4UKRAINE. *United24*. URL: <https://u24.gov.ua/uk/game4ukraine> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Merkel U. Sport as a foreign policy and diplomatic tool. *Routledge Handbook of Sport and Politics* / ed. A. Bairner, J. Kelly, J. Woo Lee. Abingdon: Routledge, 2016. 12 p. URL: https://www.academia.edu/103608213/Sport_as_a_foreign_policy_and_diplomatic_tool (дата звернення: 02.10.2025).

УДК 327(477:6):355.48(477:(470+571))

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА ЯК ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ ЩОДО АФРИКАНСЬКОГО КОНТИНЕНТУ

Н. І. Гринько, І. Г. Лебідь

Анотація. Повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року стало переломним моментом для всієї системи міжнародних відносин. Перед Україною постали нові виклики, які вимагали розширення масштабів і географії міжнародної співпраці. У статті описана наявна тенденція до спрямування закордонної діяльності України до тих регіонів світу, які залишалися раніше поза увагою, а саме до Африки. Стаття присвячена аналізу трансформації зовнішньої політики України щодо Африканського континенту у відповідь на повномасштабну агресію російської федерації. Авторка простежує еволюцію українсько-африканських відносин від історичної периферійності до сучасного етапу активізації дипломатичної, економічної та інформаційної взаємодії. Особливо наголошується на важливості Африки як простору геополітичного суперництва та потенційного стратегічного партнера України. Основою методології є кейс-стаді, івент-аналіз і контент-аналіз зовнішньополітичної риторики, статистичних даних економічного співробітництва та результатів дипломатичної активності України в Африці після 2022 року.

Ключові слова: російсько-українська війна, Україна, Африка, трансформація, стратегії зовнішньої політики.

Вступ. Російсько-українська війна докорінно змінила геополітичні орієнтири України. Тривалий час головними зовнішньополітичними пріоритетами залишалися європейська та євроатлантична інтеграція, але після початку повномасштабної війни стратегія набула нових вимірів: від активного пошуку військової підтримки до розширення кола партнерів у світі, включно з тими регіонами, де українська дипломатія раніше була малопомітною. Одним із ключових наслідків стало активніше залучення до зовнішньополітичного простору поза межами традиційних для України регіонів – Європи та Північної Америки. Зокрема, нові імпульси отримала політика України щодо Африканського континенту, який став важливим полем дипломатичної боротьби з РФ, простором для економічних можливостей та напрямом утвердження власної міжнародної суб'єктності.

Переважає більшість сучасних політичних досліджень, присвячених Африці, концентрують увагу на концепції так званого «Глобального Півдня» і відповідній ролі держав континенту, пов'язаних із цим питань антиколоніалізму й антиглобалізму, боротьбі за лідерство на континенті. Попри те, що українська африканська політика залишається малодослідженою, окремі аспекти висвітлювалися у працях В. Заблоцького, О. Котенка, Д. Панової, Н. Хоми. Водночас більшість досліджень зосереджена на загальних тенденціях Глобального Півдня та впливі Росії, тоді як трансформація саме української політики після 2022 року залишається практично невисвітленою. Саме тому тема статті є надзвичайно актуальною: вона передбачає заповнення прогалин у сучасній політичній науці та дає змогу оцінити нову роль Африки у глобальній стратегії України.